

El llenguatge

El fum

19/IV/1978

El substantiu fum, que ens prové del llatí, del qual va passar també a les altres llengües romàniques, ha originat una gran família de mots. Al Diccionari Fabra en comptem prop de trenta. No tots, però, han de considerar-se, pròpiament, derivats catalans de fum. El verb fumar és el prolongament del verb llatí «fumare», fumigar és també l'adaptació al català d'un altre verb llatí, fumifer i fumivor són així mateix mots de formació culta, fumarola (forat d'una regió volcànica d'on surt fum) és un mot d'origen italià i fumista i fumisteria (relacionats amb l'ofici que entén en la calefacció) ens provenen del francès. A la relació etimològica s'afegeix, en aquest cas, la identitat de l'arrel de totes les formes que hem obtingut per diversos camins, i això fa que, com hem dit, tots plegats puguin ésser sense rigor considerats derivats de fum.

En castellà, al costat de «humor» i els seus derivats existeixen diverses formes amb l'arrel fum-, que algú podria considerar que deu a la influència del català. Es tracta, és clar, de les formes corresponents a les del català que hem dit que no són, pròpiament, derivades de fum, és a dir, les formes llatinitzants i les obtingudes del francès i de l'italià. Hi caldria afegir, però, el verb «fumar» que en castellà té únicament el sentit de «fumar tabac (o altres substàncies)». Segons Coromines, el verb «fumar» del castellà deu venir del francès. És molt possible que aquesta influència del francès també ens afectés a nosaltres, però si de cas, en introduir-se l'ús del tabac ja disposàvem del verb fumar, significat «exposar a l'acció del fum, despendre fum un cos en combustió, etc» i no va caldre sinó ampliar-ne el significat amb una nova aplicació.

L'ús avui tan generalitzat del verb fumar relacionat amb el tabac no ens ha de fer oblidar els seus significats primitius. Fumar certs aliments ha estat un procediment usat secularment per tal de conservar-los. Però en algun cas, sobretot tractant-se de menes exòtiques, hom no vacilla a recórrer a algunes formes castellanitzants, per ex., «salmó ahumat», com si salmo fumat semblés una cosa massa casolana. Però el fet que el castellà disposi de tota una colla de mots que semblen derivats de fum no vol pas dir que n'hàgim de tenir que provinquin de «humor». Analogament, algú no s'està d'usar una forma com «humareda», tan impropia com innecessària. A més de fumera disposem de mots com fumada, fumarada, fumassa i fumeroi. Sense dir-los tots.

Albert Jane